

MARIUSZ MRÓZ

Utworzenie Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce

Rankiem 12 kwietnia 1919 r. o godz. 10 przybył do Warszawy francuski gen. Paul Henrys¹, wyznaczony na szefa Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce (FMW). Wsiadając na dworcu Warszawa Wiedeńska, spotkał się z entuzjastycznym przyjęciem, o czym pisały nie tylko polskie, ale i francuskie gazety². Ta serdeczność wynikała zapewne po części z autentycznego entuzjazmu społeczeństwa. „Kurier Warszawski” pisał np. o kilkutyśięcznym tłumie, jaki zgromadził się w okolicach dworca³. Jednak samo powitanie francuskiego generała zostało dużo wcześniej zaplanowane i zorganizowane przez polskie władze wojskowe. Zgodnie z rozkazem Naczelnego Wodza przygotowano oficjalne przyjęcie, na dworcu czekała kompania honorowa z orkiestrą, a każdy oddział wojskowy kwaterujący w stolicy musiał wysłać po dwóch oficerów w ramach delegacji. Komendant miasta czuwał nad porządkiem całej ceremonii powitalnej, a także zawiadomił prasę⁴. Na uroczystości zjawił się również przedstawiciel Naczelnika Państwa – gen. ppor. Eugeniusz Rodziewicz⁵, a także minister

---

¹ Paul Prosper Henrys (ur. 13 III 1862 – zm. 6 XI 1943) gen. dyw. Armii Francuskiej. W okresie I wojny światowej dowodził m.in. XVII Korpusem oraz francuską Armią Wschodu. Od kwietnia 1919 r. do października 1920 r. był szefem FMW w Polsce. Po powrocie do Francji objął dowództwo nad XXXIII Korpusem w Nadrenii. W 1924 r. przeniesiony w stan spoczynku.

² *Przyjazd gen. Henrysa do Warszawy*, „Ilustrowany Kurjer Codzienny”, 14 IV 1919; *Le général Henrys à Varsovie*, „Le Petit Parisien”, 17 IV 1919.

³ *Przyjazd gen. Henrysa*, „Kurier Warszawski”, 12 IV 1919, wydanie wieczorne.

⁴ Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego (dalej: CAW-WBH), Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.12-13, Rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego (dalej: NDWP) nr 3632/VI, b.m., b.d., k. 218.

⁵ Eugeniusz Rodziewicz (ur. 28 I 1872 – zm. 7 XI 1934) generał dyw. WP. Od listopada 1918 r. do kwietnia 1920 r. inspektor artylerii oraz generalny inspektor artylerii w WP. W 1921 r. przeniesiony w stan spoczynku.

spraw wojskowych gen. por. Józef Leśniewski⁶ oraz szef Sztabu Generalnego (SG) płk Stanisław Haller⁷.

Strona polska z uwagą śledziła całą podróż gen. Henrysa, od momentu wyruszenia z Paryża, poprzez postój w Pradze i dalszą drogę przez Polskę⁸. Wraz z generałem przybyło 9 oficerów oraz 8 ordynansów, którzy otrzymali kwatery w Hotelu Europejskim (łącznie 6 pokoi)⁹. Szefa FMW ujęło tak serdeczne powitanie. Pisał do ministra wojny w Paryżu, że w Warszawie został gorąco przyjęty według polskich zwyczajów¹⁰.

Oczywiście w polskim SG posiadano krótką charakterystykę służby wojskowej gen. Henrysa¹¹, a także oceniano go pod kątem osobowościowym: „Gen. Henrys na ogół ma opinię człowieka nadzwyczaj dzielnego, który w swej osobie łączy wybitne zdolności dyplomaty, jak również i stratega. Jest on człowiekiem zupełnie niezależnym od stronnictw politycznych, metropolii ani też wpływów. Uważany jest we Francji jako człowiek nadzwyczaj zdolny. [...] Towarzysko człowiek wykwintnie ułożony i umiejący oczarowywać otoczenie. Szczególną sympatią cieszy się wśród niższych oficerów Armii Francuskiej. Natomiast wzbudza pewną zazdrość wśród starszyny i jak na przykład gen. Niessel¹² czuje w nim poważnego przeciwnika pomimo dużej sympatii i poparcia ze strony Focha¹³. Jako zakończenie jego charakterystyki dodać należy, że jest doskonałym organizatorem, zupełnie niezależnym, nawet samowolnym, ogromnej odwagi, rzutkości i kolosalnej energii”¹⁴.

⁶ Józef Leśniewski (ur. 26 IX 1867 – zm. 3 X 1921) gen. por. WP. Minister spraw wojskowych oraz członek Rady Obrony Państwa.

⁷ Stanisław Haller (ur. 26 IV 1872 – zm. kwiecień 1940) gen. dyw. WP. Szef SG WP. Po zamachu majowym przeniesiony w stan spoczynku. Zamordowany przez Rosjan w Charkowie; zob. *Przyjazd gen. Henrysa do Warszawy*, „Ilustrowany Kurjer Codzienny”, 14 IV 1919.

⁸ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.12-13, Telegram od pełnomocnika wojskowego w Wiedniu do NDWP, Wiedeń 10 IV 1919 r., k. 222; Telegram z DOG Kraków do SG, Kraków 10 IV 1919 r., k. 221; Pismo NDWP, b.m., 11 IV 1919 r., k. 220.

⁹ *Ibidem*, sygn. I.440.12.12-13, Sprawozdanie Kwatery Attachés, b.m., b.d., k. 219.

¹⁰ Service Historique de la Défense (dalej: SHD), Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Telegram gen. Paula Henrysa do francuskiego ministra wojny, Warszawa 15 IV 1919 r., b.p.

¹¹ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.870, Przebieg służby wojskowej gen. Paula Henrysa, Kwaterna Attachés Państw Obcych, Warszawa 10 VI 1919 r., b.p.

¹² Henri Niessel (ur. 24 X 1866 – zm. 26 XII 1955) gen. bryg. Armii Francuskiej. W latach 1917–1918 szef Francuskiej Misji Wojskowej w Rosji. W 1919 r. członek Komisji Międzynarodowej dla Zbadania Spraw Polskich. W latach 1920–1921 szef FMW w Polsce, a następnie od 1924 do 1926 r. generalny inspektor lotnictwa Armii Francuskiej.

¹³ Ferdinand Foch (ur. 2 X 1851 – zm. 20 III 1929) marsz. Francji, Wielkiej Brytanii oraz Polski. Od 1918 r. przewodniczący Rady Wojennej Sprzymierzonych, a także naczelny wódz sił sprzymierzonych. Członek francuskiej Najwyższej Rady Wojennej.

¹⁴ Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce (dalej: IJPA), Adiutantura Generalna Naczelnego Wodza (dalej: AGNW), 701/2/55, Sprawozdanie Kwatery Attachés, b.m., 29 III 1919 r., k. 343–345.

Tak duże zainteresowanie osobą generała oraz niezwykle serdeczne przyjęcie nie wynikało tylko z faktu objęcia przez niego stanowiska szefa FMW. Należy tutaj nadmienić, że pomimo wstępnych ustaleń do chwili jego przyjazdu nie została jeszcze zawarta umowa pomiędzy stroną polską a francuską w sprawie utworzenia FMW w Polsce. Głos gen. Henrysa miał więc ogromne znaczenie w kwestii kształtu misji, jej charakteru, stawianych przed nią zadań, a także – co było niezwykle istotne dla Warszawy – pozycji samego szefa misji w strukturach WP.

Plany utworzenia FMW w Polsce pojawiły się już pod koniec 1918 r. 22 listopada 1918 r. gen. Józef Haller¹⁵ pisał do Komitetu Narodowego Polskiego (KNP): „Należałoby w Polsce utworzyć Francuską Misję Wojskową przy Naczelnym Dowództwie Wojsk Polskich”¹⁶. Jednocześnie na pierwszego szefa misji proponował gen. Jeana Vidalona¹⁷. Kwestię tę poruszano następnie pod koniec grudnia 1918 r. i na początku stycznia 1919 r., a w pierwszej połowie lutego 1919 r. we francuskim SG przygotowano pierwszy projekt umowy utworzenia FMW w Polsce. Zgodnie z nim misja miała współdziałać z polskim Ministerstwem Spraw Wojskowych (MSWojsk.) w organizacji, wyszkoleniu i dowodzeniu WP, a przede wszystkim przy tworzeniu MSWojsk., SG oraz szkół sztabowych, szkół dla wyższych i niższych oficerów oraz centrów wyszkolenia broni. Szef misji pełniłby jednocześnie funkcję szefa SG¹⁸, a sprawami wyszkolenia zajmowałby się kolejny francuski generał jako generalny inspektor wszystkich polskich szkół wojskowych. Dodatkowo zamierzano przydzielić do Naczelnego Wodza WP francuskiego generała jako *major général*, który współdziałałby z nim we wszystkich kwestiach odnoszących się do organizacji, wyszkolenia oraz użycia wojsk¹⁹.

---

¹⁵ Józef Haller (ur. 13 VIII 1873 – zm. 4 VI 1960) gen. broni WP. Jeden z organizatorów polskiego ruchu harcerskiego przed I wojną światową. W czasie wojny członek Legionów Polskich, dowódca II Korpusu Polskiego na Ukrainie, a następnie naczelny dowódca Armii Polskiej organizowanej we Francji. W II Rzeczypospolitej był m.in. dowódcą Frontu Południowo-Zachodniego (1919), dowódcą Frontu Pomorskiego (1919–1920), generalnym inspektorem Armii Ochotniczej i członkiem Rady Obrony Państwa (1920) oraz generalnym inspektorem artylerii (1920–1926). Po zamachu majowym przeniesiony w stan spoczynku.

¹⁶ IJPA, AGNW, 701/2/2, Pismo Naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich do Komitetu Narodowego Polskiego, Paryż 22 XI 1918, k. 348–349.

¹⁷ Jean Vidalon (ur. 14 XI 1869 – zm. 27 II 1959) gen. dywizji Armii Francuskiej. Dowodził I Dywizją Strzelców Polskich utworzoną w ramach tzw. Błękitnej Armii.

¹⁸ Identyczny zapis zawierała francusko-czechosłowacka umowa o utworzeniu FMW w Czechosłowacji. Zob. IJPA, AGNW, 701/2/55, Accord entre le Gouvernement Français et Tchéco-Slovaques au sujet des attributions de la Mission Militaire française auprès de la République Tchéco-Slovaque, Paryż 26 I 1919 r., k. 207.

¹⁹ IJPA, AGNW, 701/2/55, Accord entre le Gouvernement Français et le Comité National Polonais au sujet du Haut Commandement Français auprès de l'Armée Polonaise, Paryż 14 II 1919 r., k. 201.

Jak słusznie zauważył Tomasz Schramm: „oznaczałoby to dwugłowe dowództwo polsko-francuskie”²⁰. Strona polska nie mogła zaakceptować takiego projektu.

Pewnym paradoksem pozostaje fakt, iż gen. Haller, który jako pierwszy sformułował postulat utworzenia FMW w Polsce, został całkowicie odsunięty od dalszego biegu tych spraw. Dopiero na początku marca 1919 r. dowiedział się, że z Wydziału Wojskowego KNP przesłany został do Warszawy projekt umowy. O istnieniu samego dokumentu otrzymał informację od gen. Louisa Archinarda²¹, a z kolei o jego treści poinformowali go dwaj oficerowie przysłani przez Piłsudskiego oraz Medard Downarowicz²² – członek KNP – którzy jednocześnie zapewnili go, że Naczelnik Państwa odrzucił przedstawiony projekt. Generał Haller uważał, że należało najpierw zwrócić się do niego z prośbą o opinię, co pozwoliłoby uniknąć tego typu sytuacji²³. Należy zaznaczyć, że gen. Haller jeszcze w lutym 1919 r. przygotował i przedstawił własny projekt umowy w sprawie utworzenia FMW w Polsce, zgodnie z którym szef misji był tylko i wyłącznie doradcą technicznym polskiego ministra spraw wojskowych²⁴. Jednak dalsze działania na linii Paryż – Warszawa, zmierzające do utworzenia misji, toczyły się już z pominięciem gen. Hallera.

Tymczasem informacje o możliwym przyjeździe FMW do Polski zaczęły odbijać się coraz szerszym echem zarówno nad Wisłą, jak i nad Sekwaną. Francja dawała „zielone światło”. Już w połowie stycznia 1919 r. dr Stefan Hubicki²⁵ pisał z Paryża: „Sądzę, że wszelkie sprawy wojskowe najlepiej byłoby omówić bezpośrednio między Komendantem, a szefem misji wojskowej francuskiej. Bezpośrednie zwrócenie się Komendanta o przysłanie takiej misji odniosłoby jak najlepsze wrażenie”²⁶. Francuska prasa wojskowa zaczęła informować o radości, jaka zapanowała wśród Polaków

---

²⁰ T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe w państwach Europy Środkowej 1919–1938*, Poznań 1987, s. 17–18.

²¹ Louis Archinard (ur. 1 II 1850 – zm. 8 V 1932) gen. dyw. Armii Francuskiej. Szef Francusko-Polskiej Misji Wojskowej, która kierowała organizacją Armii Polskiej we Francji.

²² Medard Downarowicz (ur. 22 V 1878 – zm. 16 X 1934) polski działacz polityczny, poseł i minister. Jeden z bliskich współpracowników Piłsudskiego.

²³ IJPA, AGNW, 701/2/3, Pismo Naczelnego Dowództwa Wojsk Polskich do Komitetu Narodowego Polskiego, Paryż marzec 1919 r., k. 391–393.

²⁴ IJPA, AGNW, 701/2/55, Accord entre les Gouvernements Français et Polonais au sujet des attributions de la Mission Militaire Française auprès de la République Polonaise, b.m., b.d., k. 205.

²⁵ Stefan Hubicki (ur. 18 III 1877 – zm. 30 X 1955) gen. bryg. WP. Działacz konspiracyjny Polskiej Organizacji Wojskowej. W okresie II Rzeczypospolitej komendant wojskowych szkół sanitarnych.

²⁶ IJPA, AGNW, 701/2/54, List dr. Stefana Hubickiego [bez adresata], Paryż 15 I 1919 r., k. 29–30.

mieszkających w Paryżu, na wieść o możliwości wysłania do Polski misji gen. Henrysa²⁷. Natomiast w raporcie informacyjnym²⁸ z 21 marca 1919 r. wskazywano, że zarówno rząd, jak i społeczeństwo francuskie były w zasadzie pozytywnie nastawione do sprawy polskiej. We Francji dominowały dwie koncepcje. W przypadku pierwszej mówiono o odbudowaniu silnej Rosji obok niezależnej Polski. W drugiej zaś o stworzeniu możliwie dużej i potężnej Polski. Zwolennikiem tej ostatniej koncepcji było ówczesne francuskie naczelne dowództwo oraz większość armii. Opowiadano się za jak najsilniejszą Polską, gdyż tylko wtedy można było mieć nadzieję na skuteczne szachowanie Niemiec od wschodu²⁹.

We francuskich sferach politycznych i wojskowych oraz w samym społeczeństwie istniało przyzwolenie na wysłanie misji. Podjęcie takiej decyzji nie spotkałoby się ze sprzeciwem, a wręcz postrzegane byłoby jako kolejny sukces Francji na płaszczyźnie wojskowej oraz politycznej w tej części Europy. Podkreślić należy, że tak naprawdę było to wówczas jedyne realne i społecznie akceptowalne działanie, jakie mogło zostać podjęte przez III Republikę na polu militarnym. Zdawano sobie z tego sprawę również w Polsce: „Olbrzymie straty w ludziach, które poniosła Francja w tej wojnie – wielkie znużenie i wycieńczenie żołnierzy – brak robotnika – obawa strajków i bolszewizmu – możliwość wznowienia w każdej chwili kroków wojennych na froncie niemieckim wykluczają wysłanie większych oddziałów wojskowych francuskich do Polski lub Rosji. Pozostają więc, jako jedyne środki [...] wysłanie do Polski odpowiednio uzbrojonej i wyekwipowanej armii gen. Hallera oraz pewnej ilości artylerii wraz z instruktorami i technikami wojennymi – aprowizacja i poparcie finansowe”³⁰.

Polski SG dostrzegał korzyści, jakie instruktorzy francuscy mogliby oddać rodzącej się armii polskiej. W pełni zdawano sobie sprawę z konieczności zbudowania wewnętrznie jednolitej armii, w której dyscyplina i posłuszeństwo wynikałyby raczej z żołnierskiego poczucia obowiązku, a nie tylko z obawy przed możliwą karą. W tym właśnie aspekcie francuskich oficerów stawiano za wzór pod względem ich zachowania w stosunku do żołnierzy oraz wypełniania obowiązków³¹. Również polska prasa przedstawiała pozytywne aspekty działalności ewentualnej misji. „Gazeta Poranna” w marcu

²⁷ *L'Envoi à Varsovie du Général Henrys*, „La France Militaire”, 15 III 1919.

²⁸ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.296, Raport informacyjny polityczny z dnia 21 III 1919 r., b.m., b.p.

²⁹ To samo założenie legło u podstaw polsko-francuskiego sojuszu wojskowego z 1921 r.

³⁰ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.296, Raport informacyjny polityczny z dnia 21 III 1919 r., b.m., b.p.

³¹ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.1., Rozkaz NDWP z 8 XII 1919 r., Warszawa, k. 140–141.

1919 r. podała, że wkrótce przyjadą do kraju francuscy instruktorzy wojskowi, których zadaniem będzie postawienie armii polskiej na właściwej stopie, na sposób francuski³². Z kolei „Czas” z 17 marca tegoż roku wskazywał na korzyści płynące dla Polski oraz jej armii, jakie niósł ze sobą przyjazd misji gen. Henrysa³³.

Pojawiały się jednak również głosy nieprzychylnie. Olgierd Górka³⁴, wojskowy przedstawiciel KNP w Szwajcarii, pisał na początku lutego 1919 r.: „Oficerowie ci [Polacy – M.M.], przeszedłszy przez obrobienie wojskowych rosyjskich, austriackich i wreszcie misji niemieckiej, w ogóle będą niechętnie się odnosić do jakiegokolwiek nowej Misji i nowych planów przetworzenia tego, co już zostało zrobione. Jednym słowem, mówiąc po prostu, trzeba nam przede wszystkim raczej karabinów i armat francuskich, aniżeli oficerów”³⁵.

Najbardziej wyważone stanowisko w sprawie ewentualnej FMW przedstawił pod koniec lutego 1919 r. Oddział I polskiego SG. Wskazywał on na kwestie natury psychologicznej, informując, iż polski korpus oficerski będzie odnosił się z niechęcią do zagranicznej misji wojskowej, gdy okaże się, że ma ona zbyt duże wpływy w armii. Jeśli polscy oficerowie poczuliby się w takiej sytuacji marginalizowani i zepchnięci na dalszy plan, to doprowadziłoby to do dużego niezadowolenia oraz rozgoryczenia w całej armii. Co do organizacji wojska SG stał na stanowisku, iż przede wszystkim potrzebny jest materiał wojenny wszelkiego typu (karabiny, armaty, amunicja, wyposażenie), a nie zagraniczni oficerowie-instruktorzy. W związku z tym postulowano ograniczenie do minimum obcych wpływów w armii, a za niedozwolone uważano przydzielanie ważnych funkcji (szef SG, szefowie sekcji w MSWojsk., szefowie Dowództw itd.) oficerom innych narodowości. Doceniano jednak wiedzę i doświadczenie, jakie francuscy instruktorzy mogliby przekazać armii polskiej, choćby w zakresie artylerii czy działań technicznych. W podsumowaniu wskazano, że: „przydzielenia misji wojskowej francuskiej, o ile takie ze względów politycznych by nastąpić musiało, nie należy uważać jako dobrodziejstwo wyrządzone przez Francję Polsce, lecz jako wielkie ustępstwo polityczne, które by Polska zrobiła na rzecz Francji. Myślę, że potrzebę odpowiednio ograniczonego [podkreślenie w dokumencie – M.M.] ustępstwa na rzecz obcego państwa polski korpus oficerski zrozumie i ze spokojem przyjmie”³⁶.

³² Archiwum Akt Nowych (dalej: AAN), Instytucje wojskowe 1919–1939, t. 296/I-5, Raport prasowy poranny nr 122, Warszawa 9 III 1919 r., k. 47.

³³ *Misja generała Henrysa*, „Czas”, 17 III 1919, s. 1.

³⁴ Olgierd Górka (ur. 12 XII 1887 – zm. 26 XI 1955) major WP, historyk, polityk.

³⁵ Cyt. za: T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, s. 18–19.

³⁶ IJPA, AGNW, 701/2/55, Pismo Oddziału I SG do Naczelnego Wodza nr 4651/I, Warszawa 24 II 1919 r., k. 455–456.

Na przełomie lutego i marca 1919 r. doszło do sytuacji w pewien sposób groteskowej. Powszechna, zarówno w kręgach politycznych, jak i wojskowych obu państw, była świadomość konieczności utworzenia FMW w Polsce. Dla Francji pierwszoplanowe znaczenie miała sprawa niemiecka. Misja mogłaby pomóc w odpowiednim „oddziaływaniu” na armię polską, tak aby stała się ona pełnowartościowym sojusznikiem III Republiki i realną siłą zbrojną, mogącą zagrozić Niemcom od wschodu. Z kolei dla II Rzeczypospolitej misja stanowiłaby pewnego rodzaju „platformę porozumienia” z mocarstwami *Ententy*. Ułatwiałaby kontakty wojskowe, a także działała na rzecz przyspieszenia transportu Armii gen. Hallera³⁷ do kraju. Pomagałaby w uzyskaniu dostaw koniecznych materiałów wojennych oraz wspierała prace związane z organizacją i wyszkoleniem WP. Jednak oficjalnie każda ze stron zachowywała pewną powściągliwość. Rząd w Warszawie nie śpieszył się z formalną prośbą o utworzenie FMW w Polsce, gdyż stawiałoby go to w roli „klienta” zamiast równoprawnego partnera. Również rząd w Paryżu nie chciał wychodzić oficjalnie jako pierwszy z tą inicjatywą. Mogłoby to wywołać pod jego adresem zarzuty o imperializm i próby podporządkowania sobie nowo powstałego państwa. Pewne znaczenie mógł w tym przypadku odgrywać także klasyczny mechanizm negocjacyjny. Strona, która pierwsza wystąpi z oficjalną prośbą lub propozycją utworzenia FMW w Polsce, automatycznie będzie postrzegana jako bardziej zainteresowana, a tym samym skłonna do większych ustępstw.

Ostatecznie decyzja o skierowaniu misji wojskowej do Polski zapadła 11 marca 1919 r. podczas posiedzenia Rady Dziesięciu. Z kategorycznym żądaniem jej wysłania wystąpił David Lloyd George³⁸, który dzień wcześniej spotkał się z przybyłym właśnie do Paryża gen. Adrianem Cartonem de Wiartem³⁹, członkiem Misji Międzysojuszniczej w Polsce. W trakcie posiedzenia brytyjski premier nakreślił obraz Polski znajdującej się w organizacyjnym chaosie. Mówił o tym, iż każdy polski generał działał wręcz niezależnie, a żaden nie miał pojęcia o szkoleniu 500 tys. żołnierzy ani o koordynowaniu akcji różnych oddziałów składających się na tę armię. Ostatecznie

---

³⁷ Armia Polska we Francji została utworzona 4 VI 1917 r. Nazywano ją również Błękitną Armią (od charakterystycznego koloru mundurów) lub też Armią gen. Hallera (od nazwiska jej dowódcy).

³⁸ David Lloyd George (ur. 17 I 1863 – zm. 26 III 1945) brytyjski polityk. W latach 1916–1922 premier Wielkiej Brytanii.

³⁹ Adrian Carton de Wiart (ur. 5 V 1880 – zm. 5 VI 1963) gen. por. Armii Brytyjskiej. Brał udział w wielu konfliktach zbrojnych, w tym m.in. w I wojnie światowej, podczas której został kilkakrotnie ranny. W okresie międzywojennym przebywał w Polsce m.in. jako członek misji międzysojuszniczej oraz szef brytyjskiej misji wojskowej.

ustalono, iż do Polski należy wysłać francuskiego generała, który pomógłby w organizacji odradzającej się armii. Wybór padł na gen. Henrysa⁴⁰.

Strona polska posiadała ogólne informacje na temat tego posiedzenia. Wiedzano, jakie decyzje zostały powzięte oraz kto został wyznaczony na szefa misji wojskowej w Polsce⁴¹. Nie uniknięto jednak pewnych nieścisłości, wskazywano na przykład, że na posiedzeniu obecny był gen. Joseph Barthélemy⁴², który w rzeczywistości w nim nie uczestniczył.

Trzy dni później, tj. 14 marca 1919 r., marsz. Ferdinand Foch napisał do Józefa Piłsudskiego list, aby uzyskać *agrément* dla gen. Henrysa na stanowisko szefa FMW. Wybór ten marsz. Foch uzasadniał następująco: „Jest to generał [Henrys – M.M.] o ogromnym doświadczeniu, energii i takcie, potrafi on równie dobrze organizować waszą armię i w razie potrzeby dowodzić nią. Dał się poznać jako taki dawniej w Maroku pod wodzą generała Lyautey'a⁴³, następnie podczas kampanii we Francji i w końcu na Wschodzie, gdzie dowodził z rozkazu generała Franchet d'Espérey⁴⁴ armią francuską na Wschodzie. Jest jeszcze młody, pomimo tej przeszłości i pragnie bardzo poświęcić się służbie dla Polski – jak będzie mógł najlepiej”⁴⁵. Naczelnik Państwa odpowiedział 25 marca 1919 r., wyrażając duże zadowolenie z wyboru gen. Henrysa na szefa FMW i tym samym nie zgłaszając żadnej innej kandydatury. Jednocześnie prosił o przyspieszenie jego przyjazdu do Polski, tak aby móc jak najszybciej ustalić ostatecznie szczegółowe warunki współpracy⁴⁶.

⁴⁰ *Document 17 – Secretary's Notes of a Conversation Held in M. Pichon's Room at the Quai d'Orsay, Paris, on Tuesday, 11th March, 1919, at 3 p.m.* [w:] *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919*, t. 4, red. T. Dennett, Washington 1943, www.history.state.gov (dostęp 30 VII 2019).

⁴¹ IJPA, AGNW, 701/2/55, Raport ppor. Romana Michałowskiego, Paryż 18 III 1919 r., k. 126–127.

⁴² Joseph Barthélemy (ur. 15 I 1867 – zm. 23 II 1951) gen. dyw. Armii Francuskiej. W trakcie I wojny światowej dowodził brygadą, następnie dywizją i rezerwową grupą armii. W 1919 r. dwukrotnie uczestniczył w misjach mediacyjnych w Polsce, których celem było doprowadzenie do rozejmu w konflikcie polsko-ukraińskim. W 1929 r. przeniesiony do rezerwy.

⁴³ Louis Lyautey (ur. 17 XI 1854 – zm. 27 VII 1934) marsz. Francji. Uczestnik walk w koloniach francuskich. W latach 1917–1925 francuski rezydent generalny w Maroku.

⁴⁴ Louis Franchet d'Espérey (ur. 25 V 1856 – zm. 3 VII 1942) marsz. Francji. Przed I wojną światową uczestnik licznych walk w koloniach francuskich. W trakcie wojny dowódca korpusu, a następnie armii i grupy armii. W 1918 r. dowodził Armią Wschodnią. Po wojnie pełnił m.in. funkcję inspektora Wojsk Północnoafrykańskich i Misji Zagranicznych oraz generalnego inspektora Wojsk Francuskich w Afryce Północnej.

⁴⁵ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, List Ferdinanda Focha do Józefa Piłsudskiego, b.m., 14 III 1919 r., k. 126.

⁴⁶ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, List Józefa Piłsudskiego do Ferdinanda Focha, Warszawa 25 III 1919 r., k. 130.

Należy podkreślić, że gen. Henrys nie był jedynym kandydatem na stanowisko szefa FMW. Jego najgroźniejszym konkurentem okazał się gen. Henri Niessel, członek Komisji Międzysojusznicznej dla Zbadania Spraw Polskich. W związku z pełnioną funkcją był już nad Wisłą i orientował się w sprawach polskich. Sądzono, iż to właśnie on zostanie szefem misji. Zapewne sam gen. Niessel tak przypuszczał i w związku z tym pozostawał w kontakcie z KNP⁴⁷. Ostatecznie został szefem FMW, lecz dopiero w październiku 1920 r., kiedy to zastąpił na tym stanowisku gen. Henrysa. Kolejnym kandydatem był gen. Rampon, który aktywnie zabiegał o poparcie jego osoby przez stronę polską. Przekonywał, że gen. Henrys jedzie do Polski bardzo niechętnie i nie zostanie tam zbyt długo, a on sam miał jakoby otrzymać od francuskiego Ministerstwa Wojny propozycję objęcia funkcji pomocnika szefa misji. Generał Rampon twierdził, że odmówił, gdyż uważał, iż sam powinien zostać szefem FMW i poprosił, aby Belweder poparł jego kandydaturę⁴⁸.

W kwestii nominacji na szefa misji decydujący głos należał do marsz. Focha i to właśnie dzięki jego poparciu gen. Henrys otrzymał to stanowisko. Marszałek uważał go za jednego z najzdolniejszych swoich generałów. Doceniał jego zdolności organizacyjne oraz ogromną kulturę osobistą i taktyczne zachowanie. Domyślał się, że w Polsce zapewne nie wszyscy dobrze przyjmą szefa zagranicznej misji wojskowej, ale był też przekonany, iż swoim zachowaniem gen. Henrys nikogo do siebie nie zrazi⁴⁹.

Wybór szefa misji i jego szybki przyjazd do Polski był konieczny ze względu na dotychczasowy impas w negocjacjach dotyczących ostatecznego kształtu umowy. Rozmowy prowadzone z Piłsudskim przez gen. Niessela w lutym i marcu 1919 r., pomimo okazywanej przez obie strony serdeczności oraz atmosfery wzajemnego zaufania i zrozumienia, nie doprowadziły do wypracowania wspólnego stanowiska. O ile zgadzano się co do działań na rzecz organizacji i wyszkolenia wojska, to kluczowym problemem pozostawało umocowanie szefa misji w strukturach WP. 21 marca 1919 r. gen. Niessel poinformował Ministerstwo Wojny, że sam Piłsudski nie zgłasza żadnych uwag do projektu umowy. Jednak oficjalną odpowiedź miał przekazać za kilka dni, po uzyskaniu wstępnej zgody partii lewicowych. Naczelnik Państwa twierdził, iż są one jeszcze nastawione wrogo do zagranicznych misji wojskowych i z trudnością zaakceptowałyby fakt, że szef misji byłby

⁴⁷ IJPA, AGNW, 701/2/54, List Bolesława Wieniawy-Długoszowskiego do Józefa Piłsudskiego, b.m., [styczeń 1919 r.], k. 18–20.

⁴⁸ IJPA, AGNW, 701/2/56, Raport w sprawie generała Rampon, Warszawa 20 IV 1919 r., k. 110–111.

⁴⁹ CAW-WBH, Teki Laudąńskiego, sygn. I.440.12.12-13, Pismo por. Ludwika Hieronima Morstina w sprawie przyjazdu gen. Paula Henrysa do Warszawy, b.m., 19 III 1919 r., k. 208.

jednocześnie szefem polskiego SG. Dlatego też proponował, aby generał stojący na czele FMW miał po prostu tytuł doradcy technicznego lub *adjoint* Naczelnego Wodza⁵⁰. Jak zaznaczał Schramm, Piłsudski w ten właśnie sposób swoje własne zastrzeżenia przedstawiał jako nieprzychylnie stanowisko partii lewicowych⁵¹.

Kilka dni później gen. Niessel odbył kolejną długą rozmowę z Naczelnikiem Państwa, który tym razem wysunął już cały szereg nowych obaw związanych z utworzeniem FMW. Wskazywał na niepokój lewicowych środowisk politycznych, które obawiały się, aby misja nie stanowiła niewłaściwej zachęty i inspiracji dla oddziałów wojskowych sformowanych w powiązaniu z KNP, czyli ich politycznym adwersarzem. Jednakże w toku rozmowy Piłsudski nie wyjaśnił, do jakich postaw lub zachowań wśród wojsk mogłaby prowadzić tego typu „niewłaściwa inspiracja”. Co do kwestii wojskowych twierdził, że ze względu na opóźnienie w wysłaniu misji oficerowie z dawnej armii austriacko-węgierskiej zdążyli już obsadzić wszystkie stanowiska i będą starali się je zachować. W związku z czym stale zgłaszali Piłsudskiemu szereg zastrzeżeń co do idei utworzenia FMW. Również wielu generałów piastujących wyższe stanowiska wyrażało obawy co do działalności misji i jej potencjalnie zbyt dużego wpływu na sprawy wojska. Podczas rozmowy Naczelnik Państwa powiedział gen. Niesselowi, iż oficerowie pochodzący z armii rosyjskiej i austriacko-węgierskiej wkładali wiele wysiłku, aby sabotować jego działania i z pewnością będą to nadal robić. Tak samo zachowują się w stosunku do FMW. Będą starali się jak najbardziej ograniczyć jej działalność i w każdym możliwym przypadku zastosują „bierny opór”. Mimo to przekonywał francuskiego przedstawiciela, iż uda się osiągnąć cel, jakim jest utworzenie FMW. Zalecał jednak ostrożne działania, tak aby nie urazić „miłości własnej” tych oficerów.

Piłsudski wskazywał na obawy natury „politycznej” z jednej strony, „personalne” z drugiej, a także na obecny stan „ducha narodowego” niezwykle wyczulonego na wszelkie obce wpływy. Zdaniem gen. Niessela Naczelnik Państwa nie mógł bądź też nie miał odwagi podjąć próby przełamania powyższych oporów, dlatego też oczekiwał na decyzję Sejmu, który miał wypowiedzieć się oficjalnie w kwestii sojuszu z Ententą.

Podsumowując spotkanie, francuski przedstawiciel odnotował, że Piłsudski rozmawiał z nim bardzo szczerze i w pełnym zaufaniu. Naczelnik Państwa stwierdził, iż bardzo liczy na pomoc Francji, ale jednocześnie też zdaje sobie sprawę z charakteru narodowego Polaków, który jest zarówno uprzejmy oraz gościnnie, jak również nieufny i podejrzliwy. Stąd też,

⁵⁰ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Telegram gen. Henri Niessela do francuskiego ministra wojny, Warszawa 21 III 1919 r., b.p.

⁵¹ T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, s. 20.

pragnąc francuskiego wsparcia, zaznaczał, że należy unikać wszelkich sytuacji, które mogłyby sprawiać pozory zależności armii polskiej od FMW.

Tę rundę negocjacji o kształt misji zdecydowanie wygrał Piłsudski. Nie tylko wywarł na gen. Niesselu bardzo dobre wrażenie, kreując się na zwolennika FMW, ale też przekonał go w kwestii najważniejszej dla strony polskiej, czyli stanowiska, jakie szef misji powinien zajmować w strukturze WP. W raporcie wysłanym do ministra wojny gen. Niessel pisał, że nie można porównywać stanowiska szefa SG we Francji i w Polsce w skali 1:1, ponieważ nad Wisłą SG podlega bezpośrednio Naczelnemu Dowództwu Wojska Polskiego. Dlatego też jego zdaniem w sprawach organizacji oraz wyszkolenia WP szefowi FMW w zupełności wystarczy tytuł *général adjoint* Naczelnego Wodza. Piłsudski przekonał go również, że zastępcą szefa SG także powinien zostać Polak, ze względu na konieczność utrzymywania stałych kontaktów z różnymi ministerstwami oraz innymi instytucjami państwowymi.

Na zakończenie raportu gen. Niessel zaznaczał, że wskazane byłoby jak najszybsze wysłanie do Polski gen. Henrysa. Jako szef misji, już na miejscu, dopracowałby ze stroną polską ostateczny kształt umowy, a także sam skład misji, stosownie do własnych zamierzeń. Przede wszystkim powinien jednak, zdaniem gen. Niessela, przywieźć nad Wisłę gotowy już plan dostaw materiału wojennego, a jeszcze lepiej potwierdzony termin rozpoczęcia tych dostaw. Według francuskiego przedstawiciela był to najlepszy sposób na zapewnienie misji sukcesu i popularności już na samym początku jej działalności⁵².

Należy w pełni zgodzić się z powyższą uwagą gen. Niessela, zamieszczoną w podsumowaniu raportu. Jak najszybszy przyjazd do Polski szefa misji niósł za sobą spore korzyści zarówno dla Polski, jak i dla Francji. Przede wszystkim stanowiłoby to duże ułatwienie w prowadzeniu negocjacji w zakresie organizacji, charakteru oraz działalności FMW. Obecność szefa misji pozwalałaby na bezpośredni i ścisły kontakt ze stroną polską. Dzięki temu możliwe stałoby się szybsze zawarcie umowy, ponieważ oszczędzano czas potrzebny na komunikację na linii Warszawa – Paryż (telegramy, listy, kurierzy), a wszelkie problematyczne kwestie rozwiązywane byłyby podczas wspólnych spotkań. Dodatkowo rozmowy prowadzone „twarzą w twarz” pozwalały na lepsze poznanie się stron. Zarówno Polacy, jak i Francuzi, zasiadając do negocjacji, mieli własne projekty i oczekiwania względem działalności misji wojskowej. Spotkania takie umożliwiały ich weryfikację oraz wyrobienie sobie opinii o drugiej stronie oraz o jej spojrzeniu na sprawę misji.

Generał Niessel pisał również o „zachęcie” w postaci planu dostaw materiałów wojennych, jakie powinien przywieźć nad Wisłę szef misji.

⁵² SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 212, Pismo gen. Henri Niessela do francuskiego ministra wojny, Warszawa 26 III 1919 r., b.p.

Francuscy przedstawiciele przebywający w Polsce doskonale zdawali sobie sprawę z ogromu istniejących w kraju potrzeb. Wiedzieli również, iż pomoc materiałowa zostanie nie tylko bardzo dobrze przyjęta przez stronę polską, ale będzie mogła stanowić także środek zarówno „delikatnego” (oczekiwanie ustępstw w zamian za dostawy), jak i ewentualnie „twardego” (groźba wstrzymania dostaw) nacisku na Warszawę. W okresie negocjowania umowy o kształt misji francuska pomoc materiałowa stanowić miała zachętę dla strony polskiej do szybkiego zakończenia rozmów. Taki ton przebijał się również z listu gen. Barthélemy’ego do Naczelnika Państwa, w którym pisał: „Przyspiesza się również z innej strony sprawę materiałów i misja gen. Henrysa nie przyjedzie, z pewnością, z pustymi rękami”⁵³.

Wraz z przyjazdem gen. Henrysa, po ponad dwutygodniowej przerwie, rozpoczęła się nowa tura rozmów o kształt i charakter misji. Z polskiej strony głównym negocjatorem pozostawał Piłsudski. Miał już wyraźnie sprecyzowany obraz FMW oraz maksymalny zasięg wpływów, jakie mogłaby ona posiadać w WP. Swoje stanowisko wypracował dużo wcześniej, m.in. podczas rozmów z gen. Niessellem. Dokładnie opracował wówczas właściwą argumentację oraz sposób prowadzenia negocjacji ze stroną francuską. Naprzeciw niego stanął gen. Henrys, osoba niemająca wcześniej praktycznie żadnych kontaktów z Polską i Polakami, a także niebiorąca dotychczas w ogóle udziału w rozmowach dotyczących misji. Zapewne francuski SG przekazał generałowi niezbędne informacje o Polsce, tak więc orientował się on pobieżnie w sytuacji. Jednak wiadomości te musiał teraz zweryfikować już na miejscu, a istniejąca rzeczywistość nie zawsze pokrywała się z informacjami otrzymanymi przed wyjazdem.

Szef misji stanął przed niezwykle trudnym zadaniem. Przyjechał do kraju, który dopiero co odzyskał niepodległość. W każdej sferze życia: społecznej, politycznej, gospodarczej, a także wojskowej widać było wyraźne podziały. Sytuacja wewnętrzna okazała się niestabilna, a niebezpieczeństwo zewnętrzne zagrażało praktycznie z każdej strony. W takim właśnie kraju miał nie tylko zorganizować misję, ale też skutecznie realizować wyznaczone jej zadania. Jeszcze przed wyjazdem gen. Henrys spodziewał się, że podobnie jak w Czechosłowacji, tak i w Polsce szef FMW obejmie stanowisko szefa SG⁵⁴. W tym kierunku działały również niektóre polskie środowiska w Paryżu. W liście skierowanym do Kazimierza Świtalskiego⁵⁵ pi-

⁵³ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, List gen. Josepha Barthélemy do Naczelnika Państwa, Paryż 24 III 1919 r., k. 128–129.

⁵⁴ IJPA, AGNW, 701/2/55, Sprawozdanie Kwatery Attachés, b.m., 12 IV 1919 r., k. 460.

⁵⁵ Kazimierz Świtalski (ur. 4 III 1886 – zm. 28 XII 1962) polski polityk, bliski współpracownik Piłsudskiego. Po zamachu majowym piastował różne stanowiska w polityce, m.in.: ministra, premiera, a także senatora.

sano: „Ze strony tutejszych Polaków zrobiono i robi się dużo, ażeby generałowi Henrysowi podsunąć wygórowane nadzieje co do jego roli w armii polskiej”⁵⁶. Jednocześnie jednak zwracano uwagę, iż generał sprawia bardzo sympatyczne wrażenie i nie wydaje się osobą, która chciałaby się narzucać, prowadzić jakieś zakulisowe rozgrywki lub odgrywać zupełnie inną rolę niż ta, jaką mu wyznaczono⁵⁷.

Generał Henrys otrzymał do zapoznania się wspomniany wcześniej raport z 26 marca 1919 r., w którym gen. Niessel stwierdzał, że szefowi misji wystarczy jedynie tytuł *général adjoint* Naczelnego Wodza. Mimo to postanowił jednak spróbować ponownie poruszyć tę kwestię, licząc na większy sukces w negocjacjach. Trzy godziny po przyjeździe do Warszawy szef misji złożył już wizytę Naczelnikowi Państwa⁵⁸. Tego samego dnia spotkał się z nim po raz drugi⁵⁹. Po tradycyjnej wymianie uprzejmości rozpoczęły się ponownie negocjacje o kształt umowy dotyczącej FMW. Po dwóch dniach od przyjazdu gen. Henrys, zdaniem jego adiutanta, był zachwycony Naczelnikiem Państwa i mówił, że istnieją między nimi różnice stanowisk, lecz sądził, że uda im się dojść do porozumienia bez większych trudności⁶⁰.

W trakcie rozmów z gen. Henrysem Piłsudski od razu poruszył najważniejszą dla siebie kwestię, czyli sprawę stanowiska, jakie powinien objąć szef misji. Zaznaczył, że przyznanie szefowi FMW funkcji szefa polskiego SG napotka na zdecydowany opór zarówno w armii, rządzie, jak i w Sejmie. Generał Henrys natomiast zauważył, o czym informował w raporcie, że Piłsudski obawiał się również zmniejszenia własnych wpływów w wojsku. W trakcie rozmowy starał się go uspokoić co do charakteru współpracy misji z armią polską i zdawało mu się, że rozproszył jego obawy, zdobywając tym samym większe zaufanie Naczelnika Państwa.

W trakcie kolejnego spotkania, które miało miejsce 13 kwietnia, gen. Henrys całkowicie zgodził się ze stanowiskiem Piłsudskiego. W ramach powyższych ustaleń przyjęto, że:

- 1) szef FMW otrzyma stanowisko przy Naczelnym Wodzu, nie zostanie natomiast szefem polskiego SG;
- 2) pomocą szefowi FMW służyć będzie szef polskiego SG;

---

⁵⁶ IJPA, AGNW, 701/2/55, List do Kazimierza Świtalskiego z najnowszymi informacjami z Paryża, Paryż 4 IV 1919 r., k. 405.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Przyjazd gen. Henrysa*, „Kurjer Warszawski”, 12 IV 1919, wydanie wieczorne.

⁵⁹ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Raport gen. Paula Henrysa do ministra wojny, Warszawa 15 IV 1919 r., b.p.

⁶⁰ IJPA, AGNW, 701/2/3, Pismo Adiutantury Generalnej NDWP do Kwatery Głównej, Warszawa 15 IV 1919 r., k. 486–488.

3) warunki wykorzystania personelu francuskiego w Polsce miały zostać oparte na wypracowanych już rozwiązaniach przyjętych w umowie z 15 lutego 1919 r.

W podsumowaniu raportu z tego spotkania gen. Henrys zaznaczył, że Piłsudski w całości zaakceptował wypracowany projekt i poinformował, iż nie powinno być trudności w przyjęciu go przez rząd oraz Sejm. Zdaniem Naczelnika Państwa ewentualne głosy sprzeciwu w Sejmie zostałyby przegłosowane ogromną większością. Tę właśnie ustną zgodę Piłsudskiego gen. Henrys potraktował jako faktyczne przyzwolenie strony polskiej na rozpoczęcie przez misję swojej działalności. Pisał do Paryża, iż to właśnie 13 kwietnia została zapoczątkowana współpraca między jego oficerami, a polskim SG⁶¹. Oczywiście do ustalenia pozostawało jeszcze wiele różnych kwestii, lecz tak naprawdę były to sprawy co najwyżej drugorzędne, niewymagające już stałej aktywności Naczelnika Państwa.

Tak więc rozmowy z 13 kwietnia 1919 r. stanowiły przełom w negocjacjach prowadzonych od dwóch miesięcy. Wypracowano i zaakceptowano zasadniczy charakter misji. Jednak należy postawić pytanie, czy dla obu stron był to jednakowy sukces? Dla Naczelnika Państwa wygrana okazała się całkowita. Strona francuska w pełni przyjęła kontrpropozycje, jakie zgłosił do przedstawionego przez nią projektu umowy. Osiągnął to, nie czyniąc żadnych ustępstw na innych polach. Jego zdecydowana postawa negocjacyjna wynikała zapewne również z obawy, że zbyt duże uprawnienia FMW mogą wpłynąć na spadek poparcia, jakim cieszył się w armii⁶².

W tej sytuacji stroną „przegraną” mogłaby wydawać się Francja. Jednakże patrząc przez pryzmat zadań i działań stojących przed misją, a także mając na uwadze ówczesną sytuację w kraju, można stwierdzić, że również dla

---

⁶¹ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Rapport gen. Paula Henrysa do ministra wojny, Warszawa 15 IV 1919 r., b.p.

⁶² Piłsudski zdawał sobie sprawę z faktu, że sympatie oraz działania niektórych osób mogły kierować się w tę stronę, gdzie istniała szansa na większe korzyści lub zwiększenie własnej roli w strukturach armii bądź państwa. Już na początku stycznia 1919 r. pisał w liście do Romana Dmowskiego: „Kaźde normalne państwo strzeże polityki zagranicznej i spraw armii zazdrośnie, jako monopolu państwowego. W państwach normalnych nikomu się nie śni prowadzić tych spraw poza państwem czy obok państwa. [...] Widowisko to uprawnia i daje piękną okazję wszystkim w Polsce do grania roli większych lub mniejszych pudli, służących na tylnych łapkach, gotowych zawsze liżać wszystkich i wszystko w imieniu Polski. Kaźda grupka, kaźdy Polaczek, zachęcony przykładem z góry, czuje się w obowiązku przed kaźdym oficerem obcym, przed kaźdym korespondentem zagranicznego pisemka meldować się i pokornie wyłuszczać swoje planiki w kwestiach polityki zagranicznej, jakie mu tylko do łba strzelą. Całą taką farsę odegrali niedawno przed misją francusko-angielską w Krakowie reprezentanci najrozmaitszych stronnictw galicyjskich”; zob. Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie, Józef Piłsudski, 709/1/3, List Józefa Piłsudskiego do Romana Dmowskiego, b.m., 22–26 I 1919 r. [data odręcznie naniesiona na dokumencie], k. 24–26.

FMW umowa ta okazała się bardzo dobrym kompromisem. Co prawda zrezygnowano z francuskiej koncepcji, aby szef misji był jednocześnie szefem polskiego SG, lecz ta funkcja nie stanowiła przecież warunku *sine qua non* dla prowadzenia przez misję efektywnej działalności organizacyjnej i szkoleniowej w Wojsku Polskim. W zamian szef SG miał zgodnie z projektem umowy służyć pomocą szefowi FMW, a więc zapewniać mu jak najdalej idące wsparcie w działaniach misji.

Należy podkreślić także, że spełnienie francuskiego postulatu co do stanowiska szefa SG nie tylko osłabiłoby władzę i autorytet Piłsudskiego w samej armii, ale też z pewnością zrodziłoby liczne opory tak w kołach wojskowych jak i politycznych. Zresztą już na początku marca 1919 r., jak zaznaczał Schramm, z mównicy sejmowej padały słowa przeciwko „nowym francuskim beselerczykom» oraz przeciw projektom «ażeby naczelne dowództwo poddać pod komendę obcą»⁶³.

Dlatego też objęcie przez szefa FMW stanowiska szefa polskiego SG mogłoby realnie przynieść dużo większe straty niż korzyści zarówno dla samej misji, jak też ogólnie dla prestiżu Francji. W takiej sytuacji działania podejmowane przez FMW natrafiałyby zapewne na mur nieprzychylności lub co najmniej bierności i obojętności ze strony polskich żołnierzy oraz oficerów. Dodatkowo szef FMW, dzieląc swój czas pomiędzy te dwa stanowiska, nie poświęciłby się w pełni kierowaniu misją. Z kolei określone środowiska polityczne mogłyby wówczas rozpocząć nieprzychylną Francji agitację. W ten sposób kraj, który cieszył się w Polsce zaufaniem i sympatią⁶⁴, poniósłby znaczny uszczerbek wizerunkowy, wliczając w to nawet oskarżenia o zapędy militarystyczne⁶⁵.

Tymczasem, przystając na propozycje strony polskiej, misja zyskiwała już na samym początku większą przychylność oraz poparcie Naczelnika Państwa (a tym samym całego jego środowiska politycznego i wojskowego), co przekładało się na większą skuteczność działań i silniejsze oddziaływanie na WP. Misja mogła także wywierać zwiększony wpływ na sprawy organizacji i wyszkolenia armii. Zresztą bez poparcia Piłsudskiego – skupiającego w swoich rękach funkcję Naczelnika Państwa oraz Naczelnego Wodza – niezwykle trudno byłoby w ogóle marzyć o efektywnej pracy misji.

Wypracowany wspólnie projekt umowy o utworzeniu FMW w Polsce gen. Henrys mógł poczytywać za swój osobisty sukces. W przeciągu zaledwie dwóch dni osiągnął to, co nie udawało się wcześniej przez prawie dwa

⁶³ Cytat za: T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, s. 21.

⁶⁴ J. Kukułka, *Francja a Polska po traktacie wersalskim 1919–1922*, Warszawa 1970, s. 65.

⁶⁵ Sugestia ta nie jest daleka od prawdy, gdyż jak podaje Kukułka: „Członek komisji międzysojuszniczej, amerykański gen. F. Kernan, w raporcie dla prezydenta Wilsona z 11 IV 1919 pisał o militarystyce francuskiej w Polsce”. *Ibidem*, s. 63.

miesiące, czyli uzyskał akceptację strony polskiej. Oczywiście w przesłanym do ministra wojny raporcie ani słowem nie wspomniał, że to on zgodził się na propozycje Piłsudskiego. Napisał jedynie, że sam zaproponował pewne drobne poprawki w nieuzgodnionych jeszcze punktach umowy, po wprowadzeniu których Naczelnik Państwa zaakceptował cały projekt⁶⁶. Należy podkreślić, że Paryż nie naciskał na gen. Henrysa, aby w umowie pozostał zapis mówiący o tym, iż szef misji jest również szefem polskiego SG. Podczas rozmów prowadzonych przez dwa miesiące strona francuska coraz lepiej orientowała się w polskiej specyfice i zaczęła powoli rezygnować z pierwotnego założenia, co widać już we wspomnianym wcześniej raporcie gen. Niessela z 26 marca 1919 r.⁶⁷ Podobne sygnały dochodziły z francuskiej prasy wojskowej. W „La France Militaire” pisano, że gen. Henrys pomagać będzie polskiemu Naczelnemu Wodzowi w realizacji zadań wojskowych. Jednak nawet nie sugerowano, jaką funkcję powinien piastować. Sprawę tę pozostawiano otwartą, nie wywierając w tym względzie żadnego nacisku ani presji na szefa misji⁶⁸. Dodatkowo sam gen. Henrys zdawał się być człowiekiem, który potrafił wyraźnie określić zadania, jakie przed nim stały i nie kierował się wybujałą ambicją. Przyjeżdżał do Polski przede wszystkim jako szef FMW, a nie przyszły szef SG i to na działalności misji skupiał swoją uwagę. Jak zaznaczał oficer łącznikowy przy FMW: „gen. Henrys uchodzi we Francji za człowieka, który łączy w sobie wybitne talenty wojenne z pierwszorzędnymi zdolnościami dyplomatycznymi”⁶⁹, czego wyraz dał już podczas pierwszych dni pobytu w Polsce.

Poza tym pierwszy szef misji musiał zdawać sobie sprawę, iż nie był jedynym kandydatem na to stanowisko. Nieprzychylni mu konkurenci z uwagą obserwowali każdy jego ruch, gotowi wytknąć najmniejsze nawet potknięcie. Jedni działali przeciwko niemu na gruncie paryskim (np. gen. Niessel), inni zaś starali się uzyskać dla siebie przychylność strony polskiej, jak chociażby gen. Rampon. W tej sytuacji gen. Henrys bardzo potrzebował szybkiego sukcesu, którym okazała się akceptacja przez Piłsudskiego projektu umowy. Ponieważ był on zgodny z koncepcją Naczelnika Państwa, szef misji nie tylko zyskał przychylność strony polskiej, ale także jej poparcie. Ten sukces umocnił również jego pozycję w Paryżu. Uzyskano

⁶⁶ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Raport gen. Paula Henrysa do ministra wojny, Warszawa 15 IV 1919 r., b.p.

⁶⁷ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 212, Pismo gen. Henri Niessela do francuskiego ministra wojny, Warszawa 26 III 1919 r., b.p.

⁶⁸ *La Mission du Général Henrys en Pologne*, „La France Militaire”, 14 III 1919.

⁶⁹ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.868, Raport oficera łącznikowego przy Misji Wojskowej Francuskiej do szefa Kwatery Attachés Wojskowych nr 41, Warszawa 2 V 1919 r., k. 122–125.

dzięki temu potwierdzenie, że gen. Henrys był „właściwym człowiekiem na właściwym miejscu”, który nie tylko zyskał sympatię Piłsudskiego, ale też doskonale orientował się w zawilej i skomplikowanej sytuacji wewnętrznej Polski. W ten sposób szef misji nie tylko wypracował sobie lepszą pozycję w Paryżu i Warszawie, ale także zdeklasował swoich konkurentów.

Współcześni gen. Henrysowi jako jedne z najcięższych przewinień zarzucali mu, że nie prowadził wobec Piłsudskiego działań bardziej zdecydowanych i stanowczych. Za najbardziej rażący przykład podporządkowania się szefa misji Naczelnikowi Państwa podawali kwestię zjednoczenia Armii gen. Hallera z wojskami krajowymi⁷⁰. Dodatkowo zbiegło się to w czasie z oficjalnym zaprzestaniem prowadzenia przez III Republikę działań wojennych, a tym samym z demobilizacją ogłoszoną w armii francuskiej. W szesnastostronicowej nocy zatytułowanej „Przyczyny rozprężenia Państwa Polskiego od 1919 r. aż do przybycia Generała Weyganda” wskazywano, iż za wszelkie niepowodzenia odpowiedzialny był Piłsudski, a bardziej nawet gen. Henrys. Działania i decyzje podejmowane przez szefa misji ukazywano jako cały szereg błędów oraz niewykorzystanych szans na zyskanie dużo większego wpływu na armię polską: „Wielki niepokój ogarnął Naczelnika Państwa Polskiego, gdy zobaczył, że do Warszawy przybywa gen. Henrys z Misją. Mogły stąd wyniknąć dla niego różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Generał francuski, organizując armię polską, mógł mu odebrać dużą część wpływu na armię i wojsko. Piłsudski nic zrobić nie mógł. [...] Misja ta mogła się stać rodzajem nadzoru, krępującego jego plany i ruchy. Generał Henrys miał przecież do dyspozycji armię Hallera”⁷¹. Natomiast w kwestii zjednoczenia Armii gen. Hallera z wojskami krajowymi pisano: „Trzeba było bezwarunkowo stworzyć jedność [w wojsku – M.M.], lecz w interesie Polski leżało, ażeby ta jedność gromadziła się wokoło ugrupowania francuskiego. Zdrowy rozsądek tak nakazywał”⁷². Zgodę szefa misji na zjednoczenie armii według zamierzeń Piłsudskiego określano wprost jako czyn antyfrancuski.

Jak wynika z powyższej noty, przeciwnicy gen. Henrysa zarzucali mu zbytnią uległość wobec Piłsudskiego, a za apogeum uważali unifikację Armii gen. Hallera. Twierdzono, że to właśnie wtedy szef misji powinien twardo „postawić się” Naczelnikowi Państwa. Tymczasem pomija się rzecz

⁷⁰ Kwestia unifikacji Armii gen. Hallera zob. J. Kukułka, *Francja a Polska...*, s. 66–67; T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, s. 33–35.

⁷¹ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.8-9, Des Causes de la defaite polonaise de 1919 jusqu'à l'arrivée du général [Maxime] Weygand oraz tłumaczenie noty na język polski, b.m. [październik 1920 r.], k. 1–34. W dokumencie nie podano daty jego powstania, brakuje również informacji o autorze. Nota została napisana zapewne w ostatnim etapie kierowania misją przez gen. Henrysa lub też zaraz po zastąpieniu go na tym stanowisku przez gen. Niessela.

⁷² *Ibidem*.

wprost zasadniczą, to jest sam okres negocjacji prowadzonych w sprawie kształtu i charakteru misji. To właśnie wówczas gen. Henrys mógł spróbować narzucić własną wizję funkcjonowania misji oraz ustalić jak najszerszy zakres swoich wpływów w armii (m.in. poprzez objęcie stanowiska szefa SG). Zasiadając do rozmów, posiadał dwa niezwykle mocne argumenty negocjacyjne: dostawy materiałów wojennych z Francji oraz mający się zaraz rozpocząć transport wojsk gen. Hallera. Z podanych wcześniej względów nie zdecydował się jednak na twarde negocjacje. Przyjął „miękką” taktykę, przekonany, że zdobywszy w ten sposób przychyłność Naczelnego Wodza, jego misja zyska dużo większy wpływ na organizację i wyszkolenie armii polskiej. Zjednoczenie Błękitnej Armii z krajowym „szarym wojskiem”, pomijając tutaj argumenty merytoryczne, stanowiło także po prostu logiczną konsekwencję przyjętej przez gen. Henrysa linii współpracy z Piłsudskim. Józef Kukułka pisał, że „gen. Henrys uważał, w odróżnieniu od części zawiedzionych i rozgoryczonych oficerów francuskich, że w wojsku nie można nic zrobić wbrew Piłsudskiemu”⁷³.

Jak wcześniej wspomniano, ustną zgodę Piłsudskiego na przedstawiony mu projekt umowy gen. Henrys odczytał jako faktyczne przyzwolenie strony polskiej na rozpoczęcie przez misję działalności. Dlatego też do dalszych prac nad ostatecznym kształtem umowy wyznaczył płk. Gastona Billotte’a⁷⁴ oraz ppłk. Josepha Delalaina, a sam najprawdopodobniej wziął udział w spotkaniu w NDWP 15 kwietnia 1919 r. Zapadła wówczas decyzja o powstaniu Francusko-Polskiej Komisji, która miała zajmować się sprawami związanymi z przyjazdem Armii gen. Hallera. W jej skład weszło trzech oficerów misji. Komisja miała wyjechać do Poznania, a następnie do Leszna⁷⁵. Pozostali członkowie FMW również rozpoczęli prace. Prowadzili rozmowy m.in. z szefem Kwatermistrzostwa, inspektorem artylerii, a także uczestniczyli w spotkaniach w MSWojsk., na których poruszano m.in. sprawy związane z artylerią (16 kwietnia 1919 r.)⁷⁶.

Należy także podkreślić fakt, że gen. Henrys nie zamknął się w czterech ścianach Hotelu Europejskiego, lecz zaraz po ustaleniu najważniejszych spraw dotyczących misji postanowił wyruszyć poza Warszawę, aby

⁷³ J. Kukułka, *Francja a Polska po traktacie...*, s. 67.

⁷⁴ Gaston Billotte (ur. 10 II 1875 – zm. 23 V 1940) francuski gen. armii. Wojskowy gubernator Paryża. W czasie kampanii francuskiej 1940 r. dowódca I Grupy Armii.

⁷⁵ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.868, Raport oficera łącznikowego przy Misji Wojskowej Francuskiej do szefa Kwatery Attachés Wojskowych nr 33, Warszawa 16 IV 1919 r., k. 137.

⁷⁶ CAW-WBH, Oddział II NDWP 1919–1921, sygn. I.301.8.868, Raport oficera łącznikowego przy Misji gen. Paula Henrysa do szefa Kwatery Attachés Wojskowych nr 22, Warszawa 17 IV 1919 r., k. 135.

osobiście przekonać się o stanie polskiej armii. 17 kwietnia 1919 r. wraz z intendentem udał się do Krakowa, gdzie spędził cały kolejny dzień. Następnie, 19 kwietnia 1919 r., wybrał się z kilkugodzinną wizytą do Przemysła, po czym powrócił do Warszawy. Spędziwszy dwa dni w stolicy, już 22 kwietnia tegoż roku wyjechał z całodzienną wizytą do Poznania. Podczas dwóch pierwszych podróży szef misji mógł na własne oczy zobaczyć „biedę polskiego żołnierza”, który mimo to zrobił na nim świetne wrażenie, szczególnie kiedy poznał historię walk na froncie lwowskim. Przydzielony mu polski oficer pisał: „jest on [gen. Henrys – M.M.] pełen zachwytu i podziwu zarówno dla żołnierza, który tam w nędznych warunkach bez odpoczynku tyle dokonał, jak i dla kierownictwa, które bez możliwości wystawienia i użycia rezerw tak dzielnie te operacje prowadziło. Mam wrażenie, że rozumie on bardzo dobrze sytuację”⁷⁷. Pomimo tego uznania szef misji dostrzegał również niedociągnięcia i zaniedbania: „podkreślał, że swoją drogą nawet w tych ciężkich warunkach można było więcej ładu i organizacji w siłach na froncie lwowskim operujących wprowadzić, bo aczkolwiek już się obecnie to czynić zaczyna, lecz jeszcze bardzo mało w tym kierunku zrobiono”⁷⁸.

Z kolei w Poznaniu szef misji wraz ze swoim intendentem zobaczyli zupełnie inny obraz polskiego żołnierza. Wszędzie panował porządek, wojsko było bardzo dobrze zorganizowane, a w magazynach znajdowała się odpowiednia ilość zaopatrzenia⁷⁹. Oczywiście gen. Henrys zdawał sobie w pełni sprawę, skąd wynikały takie różnice, co świadczyło o tym, że już wcześniej, przed przyjazdem do Polski, został dokładnie poinformowany o stosunkach panujących w kraju oraz w poszczególnych jego częściach, należących do niedawna do różnych zaborów.

Na niekorzyść strony polskiej należy zapisać fakt, że w tym przypadku nie postarano się o głębszą analizę celów podróży gen. Henrysa i to pomimo obecności oficera łącznikowego. Przyjęto, zgodnie zresztą z otrzymanym od niego pismem⁸⁰, że pragnie on jedynie poznać dowódców Dowództwa Okręgu Generalnego Kraków oraz zgłębić kwestię Galicji Wschodniej⁸¹. Lecz był to tylko jeden z powodów podróży. W telegramie skierowanym do francuskiego ministra wojny gen. Henrys pisał, że pragnął poznać

---

⁷⁷ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, Raport oficera towarzyszącego gen. Paulowi Henrysowi, Warszawa 23 IV 1919 r., k. 263–264.

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.12–13, Pismo gen. Paula Henrysa do szefa polskiego SG, Warszawa 16 IV 1919 r., k. 250.

⁸¹ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.12–13, Telegram z NDWP do DOG Kraków, Kraków 17 IV 1919 r., k. 251–252.

organizację dowództw w Galicji oraz w Wielkopolsce, a także ich stosunek do naczelnych władz wojskowych w Warszawie i wzajemne relacje⁸².

Należy natomiast podkreślić, że wszystkie powyższe działania (wizyty w terenie, spotkania i narady z polskimi władzami wojskowymi) członkowie misji rozpoczęli jeszcze przed podpisaniem umowy, a więc nie mając oficjalnie prawnego umocowania do pracy na rzecz polskiej armii. Dlatego też słusznie kierowano słowami uznania⁸³ do gen. Henrysa oraz towarzyszących mu oficerów, którzy mimo tego, iż całe życie służyli w ramach zbiurokratyzowanej francuskiej armii, nie tylko bardzo szybko dostrzegli ogrom problemów, przed którymi stało polskie wojsko, ale przede wszystkim potrafilo i chcieli jak najszybciej rozpocząć prace, nie szukając żadnych wymówek w postaci oczekiwania na formalne zawarcie umowy.

Tymczasem równoległe do podejmowanych przez misję działań toczyły się nadal rozmowy dotyczące ostatecznego kształtu umowy oraz kontraktu misji. Jak już wcześniej wspomniano, stroną francuską reprezentowali płk Billotte oraz ppłk Delalain, natomiast polską gen. ppor. Stefan Majewski⁸⁴ (I wiceminister MSWojsk.), gen. ppor. Kazimierz Sosnkowski⁸⁵ (II wiceminister MSWojsk.), płk Stanisław Haller (szef Sztabu Generalnego), mjr Stanisław Starzewski (szef Kwatermistrzostwa) oraz por. hrabia Aleksander Zaleski (prowadzący protokół). Podczas posiedzenia 16 kwietnia 1919 r. uczestnicy omówili po kolei wszystkie punkty umowy i jak zapisano w protokole: „ustalono, że oprócz kilku punktów, nie mających wielkiego znaczenia, projekt umowy dogadza stronom”⁸⁶. Dalsze rozmowy dotyczyły spraw związanych m.in. z Armią gen. Hallera, transportem materiałów wo-

---

⁸² SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Telegram gen. Paula Henrysa do francuskiego ministra wojny, Warszawa 18 IV 1919 r., b.p.

⁸³ W liście napisanym z okazji zjednoczenia Armii gen. Hallera z wojskami krajowymi Piłsudski bardzo ciepłe słowa wdzięczności skierował do gen. Henrysa: „Współpracownictwo Twoje, Panie Generale, jest mi nad wyraz cenne. Wyrażam Ci za nie głęboką wdzięczność w przeświadczeniu, że jestem w tej chwili wyrazicielem całej armii polskiej”. Zob. J. Piłsudski, *List do generała Henrysa (druga połowa września 1919 r.)* [w:] *Pisma zbiorowe Józefa Piłsudskiego*, t. V, red. K. Światalski, Warszawa 1937, s. 105.

⁸⁴ Stefan Majewski (ur. 10 VIII 1867 – zm. 31 I 1944) gen. dyw. WP. W czasie I wojny światowej służył w armii austro-węgierskiej. W okresie II Rzeczypospolitej pełnił funkcje m.in. I wiceministra spraw wojskowych, komendanta Szkoły Sztabu Generalnego oraz szefa Polskiej Wojskowej Misji Zakupów w Paryżu.

⁸⁵ Kazimierz Sosnkowski (ur. 19 XI 1885 – zm. 11 X 1969) gen. broni WP. Założyciel Związku Walki Czynnej, bliski współpracownik Piłsudskiego. W okresie II RP m.in. wiceminister i minister spraw wojskowych. Podczas II wojny światowej m.in. komendant główny Związku Walki Zbrojnej oraz Wódz Naczelny Polskich Sił Zbrojnych.

⁸⁶ IJPA, AGNW, 701/2/56, Protokół posiedzenia, odbytego 16 IV 1919, w sprawie konwencji wojskowej pomiędzy rządami Polski i Francji i współpracy Sztabu Generalnego Francuskiego przy wyszkoleniu, organizacji i Dowództwie Armii Polskiej, Warszawa [16 IV 1919], k. 245–250.

jennych, organizacją szkół, wyszkolenia i SG oraz przydzieleniem oficerów francuskich do poszczególnych instytucji wojskowych. Generał Sosnkowski wskazywał, że obecność członków misji pożądana jest w inspektoratach: artylerii, lotnictwa, służby łączności, wojsk inżynieryjnych oraz kolei żelaznych, jak również w departamentach: organizacyjnym, gospodarczym, sanitarnym, artylerii, wyszkolenia wojskowego, a także komunikacji. Jego zdaniem francuscy oficerowie powinni współpracować również z instytutem geograficznym oraz działem zaopatrzenia armii. Strona polska nalegała na jak najszybsze przysłanie z Francji oficerów, tymczasem przedstawiciele FMW wyraźnie zaznaczali, że jest to niemożliwe bez wcześniejszego ustalenia kontraktu misji. Argumentowali, iż francuscy wojskowi, nie znając zasad i warunków, na jakich oparta będzie służba w Polsce, nie zechcą się jej w ogóle podjąć. Stąd też gen. Henrys, wyjeżdżając do Francji w celu przeprowadzenia rekrutacji do FMW, musiał przedstawić już zaakceptowany przez stronę polską kontrakt misji. Na ponowne pytania gen. Sosnkowskiego płk Billotte odpowiedział, że istnieje możliwość zatelegrafowania do trzech lub czterech oficerów, którzy mogliby przyjechać czasowo i nieoficjalnie⁸⁷. Jak wynika z zapisów protokołu posiedzenia, przedstawiciele misji okazali się nieugięci w kwestii ustalenia i zabezpieczenia odpowiednich warunków służby personelu francuskiego, a przeprowadzone wówczas uzgodnienia co do liczby oraz miejsca przydziału członków misji znalazły swoje odbicie w ostatecznej wersji umowy.

Podczas kolejnego posiedzenia, które odbyło się 18 kwietnia 1919 r. w tym samym składzie co wcześniejsze, Francuzi przedstawili projekt kontraktu misji, z którym strona polska miała się zapoznać. Poza tym prowadzono dalsze ustalenia co do ostatecznego tekstu umowy, a także poruszono kwestie m.in. organizacji dywizji, brygad i pułków oraz rezerwy artylerii⁸⁸. Następne posiedzenie miało miejsce 19 kwietnia 1919 r. i również było poświęcone dopracowaniu ostatecznego kształtu umowy. W efekcie tych trzech spotkań ustalono wspólnie tekst umowy o utworzeniu FMW w Polsce, a także kontrakt misji i jej szczegółowy skład. Generał Henrys zaakceptował powyższe dokumenty 21 kwietnia 1919 r.⁸⁹

Tak więc w ciągu dwóch dni od przyjazdu do Polski szef FMW uzgodnił z Naczelnikiem Państwa główne kwestie stanowiące dotychczas zasadniczy przedmiot negocjacji. Następnie cały tydzień trwały prace nad ustaleniem

---

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ IJPA, AGNW, 701/2/56, Protokół z posiedzenia odbytego 18 IV 1919, Warszawa [18 IV 1919], k. 251–253.

⁸⁹ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, List gen. Kazimierza Sosnkowskiego do Józefa Piłsudskiego, Warszawa 20 IV 1919 r., k. 133–135. W liście tym gen. Sosnkowski pisał również o gen. Henrysie, że był on bardzo miłym i kulturalnym człowiekiem.

ostatecznego tekstu umowy oraz dokumentów dodatkowych, a strona polska informowała, że przyjąć będzie je musiał jeszcze Sejm. To wszystko zaczęło wywoływać u gen. Henrysa coraz większe zniecierpliwienie. W trakcie rozmowy z towarzyszącym mu polskim oficerem mówił już otwarcie, że: „sprawa ta jest niepotrzebnie przewlekana, że parokrotnie projekt był poprawiany, że w konferencjach z Komendantem doszedł do zupełnej zgody, tymczasem rzecz ma pójść do Sejmu, że rząd powinien by sam ją zawrzeć, że gdy Sejm ma wakacje, trudno z tym czekać dlatego, że ma on ręce związane, bo dopiero na zasadzie konwencji będzie mógł oficerów francuskich zaangażować do swej misji, że tylko na to czeka, że się traci czas bardzo drogocenny”⁹⁰. Ostatecznie kwestia podpisania umowy została rozstrzygnięta szybciej. Rząd polski zaakceptował dokumenty i upoważnił do ich podpisania ministra spraw wojskowych. Tak więc gen. Henrys mógł zawiadomić marsz. Focha oraz ministra wojny, że umowa o utworzeniu misji, wraz z kontraktem, została podpisana już 25 kwietnia 1919 r.⁹¹, czyli w niespełna dwa tygodnie od chwili jego przyjazdu do Polski.

Cały tekst umowy, zarówno w wersji francusko-, jak i polskojęzycznej, opublikował Schramm w pracy pt. *Francuskie misje wojskowe w państwach Europy Środkowej 1919–1938*⁹². W tym miejscu warto natomiast przytoczyć wyjątek z rozkazu, w którym NDWP informowało armię o utworzeniu FMW i starało się w przystępny dla żołnierzy sposób przedstawić zapisy poszczególnych punktów umowy:

„I

- 1) Na podstawie umowy między Rządami Francuskim i Polskim została w celach doradczych dodana Naczelnemu Dowództwu Wojskowa Misja Francuska, na czele której stoi gen. Henrys.
- 2) Szef misji ma za zadanie współpracę z Naczelnym Wodzem pod względem organizacji i wyszkolenia Armii Polskiej. Szefowi Misji pomaga Szef Sztabu Generalnego Wojsk Polskich w wypełnieniu tego zadania.
- 3) Oficerowie francuscy są doradcami technicznymi władz wojskowych polskich, do których są przydzieleni.
- 4) Oficerowie ci nie otrzymują żadnych rozkazów od oficerów polskich, jako też tym ostatnim nie rozkazują. Nie dotyczy to oficerów francuskich dowodzących jeszcze oddziałami sformowanymi we Francji oraz tych oficerów, którzy w przyszłości mogliby otrzymać dowództwo w Armii Polskiej na życzenie Naczelnego Dowództwa Polskiego.

⁹⁰ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.16, Raport oficera towarzyszącego gen. Paulowi Henrysowi, Warszawa 23 IV 1919, k. 263–264.

⁹¹ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 213, Telegram gen. Paula Henrysa do francuskiego ministra wojny oraz do marszałka Ferdinanda Focha, Warszawa 26 IV 1919 r., b.p.

⁹² T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, aneks nr 1, s. 277–280.

- 5) Personel francuski przydzielony do Wojsk Polskich ma za zadanie pomagać w sformowaniu i wyćwiczeniu wojsk polskich. W razie zamętów wewnętrznych personel francuski winien jest w zasadzie powstrzymać się od wszelkich interwencji. Jedynie Naczelne Dowództwo Francuskie w Polsce może upoważnić go do pomagania utrzymaniu porządku.
- 6) Szef Misji Francuskiej podlega Francuskiemu Ministerstwu Wojny. Kwestie dotyczące się personelu francuskiego w Polsce, a dotyczących ich sytuacji z punktu widzenia francuskiego (awanse, odznaczenia francuskie, sądownictwo wojskowe) wchodzi z tego tytułu w zakres jego kompetencji.
- 7) Potrzeby materialne personelu (gaże i wynagrodzenia) regulują osobne przepisy.

II

- 8) Do Generalnego Dowódcy Sił Polskich zorganizowanych we Francji jest przydzielony generał francuski, który go wspomaga jako doradca techniczny.
- 9) Generał ten rozporządza personelem tworzącym oddział. Jest przedstawicielem Szefa Misji Francuskiej w Polsce: odnośnie do personelu francuskiego ma głos doradczy w zakresie, który mu wskaże Szef Misji.
- 10) Oficerowie francuscy dowodzą oddziałami w Armii Polskiej, posiadają nad całym podwładnym im personelem francuskim i polskim kompetencję powierzoną im przez ustanowiony regulamin. Z drugiej jednak strony są podwładnymi wyższych polskich dowódców, którym są podporządkowani stale lub czasowo, zależnie od warunków wojennych.
- 11) Stosunki między oficerami polskimi, a oficerami francuskimi Armii Polskiej sformowanej we Francji, będą nadal regulowane przez umowy specjalne, dopóki one pozostaną w mocy⁹³.

Wraz z umową podpisano także kontrakt misji. Został on opracowany przez przedstawicieli FMW 17 kwietnia 1919 r. i przedstawiony stronie polskiej następnego dnia podczas wspólnego posiedzenia. Określono w nim warunki służby członków misji w Polsce, w tym m.in.: czas trwania służby, możliwość przedłużenia lub skrócenia kontraktu, kwestie wypłacania i przesyłania żołdu, a także jego wysokości oraz pozostałych dodatków (np. na umundurowanie, na żywność i opał, na mieszkanie itp.), a także sprawy urlopowe i transportu⁹⁴. Dodatkowo do kontraktu dołączony był aneks, w którym określono szczegółowo skład misji, a także przydział oficerów do poszczególnych polskich komórek wojskowych. Ich nazewnictwo oraz podział kompetencji doskonale obrazuje prowizoryczną jeszcze strukturę zarówno MSWojsk., jak i SG.

⁹³ CAW-WBH, Teki Laudańskiego, sygn. I.440.12.2-3, Rozkaz NDWP nr 145 (punkt 569/V. pf.), Warszawa 17 V 1919 r., k. 488–489.

⁹⁴ CAW-WBH, Oddział IV MSWojsk. 1920–1921, sygn. I.300.10.2, Contrat relatif à l'envoi d'une Mission Militaire Française en Pologne, b.m., b.d., b.p.

Tabela 1. Skład FMW w Polsce, zgodnie z kontraktem podpisanym 25 kwietnia 1919 r.

Dowództwo misji	
Szef misji	1 generał
Gabinet szefa misji	2 oficerów
Kwatera Główna	6 oficerów
Sekcja szyfrów	2 oficerów lub podoficerów
Sekcja personalna	2 oficerów
Sekcja ds. bieżących	3 oficerów
Sekcja łączności	2 oficerów

Dział organizacji	
Liczba oficerów francuskich wraz z ich proveniencją	Polska komórka wojskowa, do której zostali przydzieleni
Szef działu	1 generał brygady lub pułkownik
3 oficerów z Oddziału I SG	Dep. I MSWojsk. – sekcja organizacyjna
	Dep. I MSWojsk. – sekcja mobilizacyjna
	Dep. I MSWojsk. – sekcja prawna i rekrutacji
1 weterynarz – Oddział I SG	Dep. I MSWojsk. – sekcja weterynaryjna
4 oficerów – Dyrekcja Artylerii	Dep. VI MSWojsk. – sekcja organizacyjna
	Dep. VI MSWojsk. – sekcja materiałów
	Inspekcja artylerii
	Czołgi
3 oficerów – Dyrekcja Przemysłu Wojennego	Francuski pułkownik przy szefie Dep. VI MSWojsk., a dwaj pozostali oficerowie Dep. VI MSWojsk. – sekcja amunicji i Dep. VI MSWojsk. – sekcja chemiczna
4 oficerów – Dyrekcja Wojsk Inżynieryjnych	Szef Dep. III MSWojsk.
	Dep. III MSWojsk. – sekcja elektrotechniczna (2 oficerów)
	Dep. III MSWojsk. – inspekcja wojsk inżynieryjnych
4 oficerów – Dyrekcja Intendentury	Szef Dep. IV MSWojsk.
	Dep. IV MSWojsk. – sekcja żywnościowa
	Dep. IV MSWojsk. – sekcja umundurowania
	Dep. IV MSWojsk. – sekcja rachunkowa
2 oficerów – Dyrekcja Służby Zdrowia	Dep. V MSWojsk. – sekcja organizacyjna i szpitalna
	Dep. V MSWojsk. – sekcja materiałów i służby zdrowia
5 oficerów – Dyrekcja Lotnictwa	Inspektor Wojsk Lotniczych
	Sekcja organizacyjna (2 oficerów)
	Sekcja materiałów (2 oficerów)
3 oficerów – Służba Geograficzna	Sekcja geodezyjna i kartograficzna Wojskowego Instytutu Geograficznego
	Podsekcja geodezyjna i techniczna
	Podsekcja topograficzna i kartograficzna. Druki litograficzne

Dział operacyjny	
Liczba oficerów francuskich wraz z ich proveniencją	Polska komórka wojskowa, do której zostali przydzieleni
Szef działu	1 generał brygady lub pułkownik
3 oficerów – Oddział III SG	Oddział I SG
3 oficerów – Oddział II SG	Oddział VI SG
2 oficerów – Służba Łączności	Inspekcja służby łączności
	Oddział II SG

Dział wyszkolenia	
Liczba oficerów francuskich wraz z ich proveniencją	Polska komórka wojskowa, do której zostali przydzieleni
Szef działu	1 generał brygady lub pułkownik
9 oficerów	Szkoły Kadetów
	Szkoły Oficerskie
	Inspektorat Wyszkożenia
	Szkoły Wojenne (4 oficerów)
	Szkoły Podchorążych (2 oficerów)

Dział transportu i zaopatrzenia	
Liczba oficerów francuskich wraz z ich proveniencją	Polska komórka wojskowa, do której zostali przydzieleni
Szef działu	1 generał brygady lub pułkownik
14 oficerów z Oddziału IV SG – sekcja komunikacji i transportu	Oddział III SG, Dep. X MSWojsk., Centralne Kierownictwo Transportów, Oficerska Szkoła Wojsk Kolejowych w Krakowie
4 oficerów z Oddziału IV SG – sekcja zaopatrzenia	Oddział IV SG

Oficerowie oddelegowani bezpośrednio	
Liczba oficerów francuskich wraz z ich proveniencją	Polska komórka wojskowa, do której zostali przydzieleni
4 oficerów – Lotnictwo	Warszawa (1 oficer)
	Grupy Frontów (3 oficerów)
2 oficerów – Służba Samochodowa	Warsztaty naprawcze w Warszawie
	Warsztaty naprawcze w Kielcach
Po 1 oficerze sztabowym do DOG	DOG (5 oficerów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: IJPA, AGNW, 701/2/56, Dodatek nr 1 – skład misji wojskowej, b.m., b.d., k. 323–330, [dopisek „zatwierdzony 25 kwietnia 1919 r.”];

CAW-WBH, Oddział IV MSWojsk. 1920–1921, sygn. I.300.10.2, État-Annexe nr 1, Composition détaillé de la mission militaire, b.m., b.d., b.p., [dopisek „zatwierdzony 25 kwietnia 1919 r.”]; T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*, s. 24⁹⁵.

Z powyższego zestawienia wynika, iż początkowo misja miała liczyć 97 oficerów⁹⁶. Oczywiście nie była to liczba ostateczna, ponieważ skład FMW zmieniał się w zależności od potrzeb strony polskiej oraz zmian zachodzących w strukturze organizacyjnej MSWojsk. i SG.

Podsumowując kilkumiesięczny okres rozmów i pertraktacji o utworzenie FMW, warto powrócić do wspomnianego wcześniej pisma polskiego SG z końca lutego 1919 r.⁹⁷ Postulaty w nim zawarte zostały w zasadzie w całości uwzględnione w wynegocjowanej umowie. Należy podkreślić, iż był to bezsporny sukces strony polskiej, biorąc pod uwagę zdecydowanie lepszą pozycję negocjacyjną Francji. Władze w Warszawie oczywiście zdawały sobie sprawę, że konieczne staną się pewne ustępstwa. Jednakże wyznaczono również ich granice, których nie zamierzano przekroczyć i nie przekroczone. Odpowiednia taktyka negocjacyjna oraz właściwie prowadzone rozmowy pozwoliły Piłsudskiemu na osiągnięcie wyznaczonego celu, czyli utworzenie FMW w takim kształcie, jaki sam zarysował, a nie jaki został nakreślony przez Paryż.

Strona polska, pomimo naglącej potrzeby otrzymania z Francji dostaw materiałów wojennych, potrafiła w decydującej chwili „zamrozić” i przeciągać negocjacje. Zastosowano trzy różne środki perswazji. Pierwszy polegał na wykazaniu, iż naczelne władze wojskowe całkowicie opowiadają się za przyjazdem FMW, a opóźnienie wynikało jedynie z faktu, iż niektóre postulaty wysunięte przez Francję rzeczywiście okazały się zbyt „wygórowane” (m.in. propozycja, aby szef misji otrzymał stanowisko szefa SG). Nie kryjąc nadziei na przyspieszenie dostaw wraz z przyjazdem misji, Piłsudski jednocześnie zaznaczał, że ww. postulaty francuskie nie zyskają w Polsce politycznej ani społecznej akceptacji. Wykazywał w ten sposób, że „stoi pod ścianą” i mimo możliwych korzyści nie może wyrazić zgody na umowę zawierającą tego typu zapisy.

Kolejny negocjacyjny zabieg Naczelnika Państwa polegał na wywarceniu presji „czasowej” na Paryż. Już podczas rozmów prowadzonych w marcu 1919 r. informował gen. Niessela, iż z powodu zwłoki w zawarciu umowy

⁹⁵ W przytoczonych dokumentach występują rozbieżności co do składu misji. Tak np. w egzemplarzu aneksu do kontraktu misji, zachowanym w Oddziale IV, brak jest sekcji łączności w dowództwie misji. Zob. CAW-WBH, Oddział IV MSWojsk. 1920–1921, sygn. I.300.10.2, État-Annexe nr 1, Composition détaillé de la mission militaire, b.m., b.d., b.p., [dopisek „zatwierdzony 25 kwietnia 1919 r.”].

⁹⁶ T. Schramm w skład misji doliczył jeszcze trzech adiutantów przy szefach działów: organizacji, operacyjnym i wyszkolenia.

⁹⁷ IJPA, AGNW, 701/2/55, Pismo Oddziału I SG do Naczelnego Wodza nr 4651/I, Warszawa 24 II 1919 r., k. 455–456.

i przyjeździe misji stanowiska w wojsku zaczęli obsadzać ludzie z kręgów nieprzychylnych Francji, czyli oficerowie z dawnej armii austro-węgierskiej i rosyjskiej. Tym samym zdawał się sugerować, że winę za ten stan rzeczy ponosi sama Francja, gdyż poprzez ścisłe trzymanie się wcześniejszego projektu umowy opóźnia jej zawarcie. Jednocześnie Piłsudski mówił otwarcie, że im dłuższa zwłoka nastąpi w przyjeździe misji, tym większe trudności napotka ona w swej pracy nad Wisłą.

Trzeci czynnik to sytuacja międzynarodowa, a ściślej rzecz biorąc położenie, w jakim znalazła się Francja pomiędzy listopadem 1918 r. a czerwcem 1919 r., czyli w okresie od zawieszenia broni na froncie zachodnim do podpisania traktatu wersalskiego. Był to czynnik co prawda niezależny od Naczelnika Państwa, lecz jego odpowiednie wykorzystanie zapewniało lepszą pozycję negocjacyjną. W okresie tym wyczuwalny był we Francji niepokój związany z ciągle toczącymi się pertraktacjami pomiędzy Niemcami a *Ententą* oraz nadal realnym widmem niemieckiego zagrożenia. Moment ten okazał się korzystny dla Piłsudskiego na prowadzenie rozmów. Francji zależało wtedy na zaznaczeniu swojej militarnej obecności na wschodnich granicach Niemiec. Najbardziej widocznym tego przykładem byłoby właśnie utworzenie FMW w Polsce.

Z kolei strona francuska miała w swym ręku dwa niezwykle ważne argumenty dla odradzającej się II Rzeczypospolitej, czyli dostawy materiałów wojennych oraz Armii gen. Hallera. Ze względu na toczące się walki i stałe zagrożenie wojenne te dwie kwestie miały dla Polski o wiele większe znaczenie niż samo utworzenie FMW. Stąd też Francja mogła spróbować je wykorzystać podczas prowadzonych rozmów. Jednak w Paryżu trudno było dostrzec zamiar celowego przeciągania negocjacji lub też bardziej stanowczej „walki” o pierwotny projekt umowy. Nad Sekwaną uznano, że najważniejszą kwestią jest ewentualne zagrożenie ze strony Niemiec, w związku z czym czas odgrywał tutaj decydującą rolę. Obecność w Polsce FMW oraz Armii gen. Hallera stanowiła jednocześnie dodatkowy środek nacisku na Niemcy w przypadku problemów z osiągnięciem porozumienia politycznego⁹⁸. Dlatego też Francuzi, widząc zdecydowane stanowisko strony polskiej i mając na uwadze szybkie zakończenie negocjacji, przystali na kontrpropozycje wniesione do francuskiego projektu umowy. Zresztą sam gen. Niessel podczas rozmów z Piłsudskim nie ukrywał, że opóźnienia związane z podpisaniem umowy o utworzeniu FMW z pewnością wywołają we Francji niekorzystne wrażenie⁹⁹.

⁹⁸ W wyniku rewolucji bolszewickiej Rosja przestała odgrywać rolę francuskiego sojusznika na wschodzie.

⁹⁹ SHD, Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940, 6 N 212, Pismo gen. Henri Niessela do francuskiego ministra wojny, Warszawa 26 III 1919 r., b.p.

Utworzona w Polsce misja wojskowa nie była pierwszą francuską misją w tej części Europy. W tym samym czasie powstawały francuskie misje wojskowe na Litwie, Łotwie, w Estonii i Finlandii oraz w Czechosłowacji. Charakter tej ostatniej był najbardziej zbliżony do misji w Polsce. Czekają na nią również podobne zadania, czyli prace związane z organizacją i wyszkoleniem armii. Jednak dodatkowo szef misji pełnił tam także funkcję szefa czechosłowackiego SG oraz zastępcy Wodza Naczelnego¹⁰⁰.

Dzięki utrzymaniu konsekwentnego i zdecydowanego stanowiska podczas negocjacji, a także za sprawą ówczesnej sytuacji Francji (stałe poczucie zagrożenia ze strony Niemiec oraz utrata Rosji jako dotychczasowego sojusznika) udało się stronie polskiej wypracować odpowiadający jej kształt umowy o utworzeniu FMW. Był on zgodny zarówno z postulatami zawartymi w lutym piśmie SG¹⁰¹, jak i z zamierzeniami Piłsudskiego. Sukces ten, osiągnięty pomimo słabszej pozycji negocjacyjnej, pozwolił Polsce na wypracowanie własnego modelu francuskiej misji wojskowej oraz nakreślił ramy jej maksymalnych wpływów w WP, które przez następne 13 lat działalności misji nie zostały przekroczone.

Bibliografia

Archiwalia

Archiwum Akt Nowych:

Instytucje wojskowe 1919–1939;

Instytut Józefa Piłsudskiego w Londynie:

Józef Piłsudski;

Instytut Józefa Piłsudskiego w Ameryce:

Adiutantura Generalna Naczelnego Wodza;

Service Historique de la Défense:

Cabinet du ministre de la Guerre 1872–1919;

Cabinet du ministre de la Guerre 1920–1940;

Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego:

Oddział II NDWP 1919–1921;

Oddział IV MSWojsk. 1920–1921;

Teki Laudąńskiego.

Drukowane

Pisma zbiorowe Józefa Piłsudskiego, t. V, red. K. Świtalski, Warszawa 1937.

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919, t. 4, red. T. Dennett, Washington 1943; www.history.state.gov

---

¹⁰⁰ Zob. T. Schramm, *Francuskie misje wojskowe...*

¹⁰¹ IJPA, AGNW, 701/2/55, Pismo Oddziału I SG do Naczelnego Wodza nr 4651/I, Warszawa 24 II 1919 r., k. 455–456.

Prasa międzywojenna

„Czas”

„Ilustrowany Kurjer Codzienny”

„Kurjer Warszawski”

„La France Militaire”

„Le Petit Parisien”

OpracowaniaKukułka J., *Francja a Polska po traktacie wersalskim 1919–1922*, Warszawa 1970.Schramm T., *Francuskie misje wojskowe w państwach Europy Środkowej 1919–1938*, Poznań 1987.**STRESZCZENIE****Mariusz Mróz, Utworzenie Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce**

Wiosną 1919 r. przybyła do odrodzonej Polski Francuska Misja Wojskowa, na czele której stał gen. Paul Henrys. Jednak powstanie misji poprzedzone zostało serią projektów, planów oraz rozmów (w tym na posiedzeniu Rady Dziesięciu) i dwustronnych negocjacji polsko-francuskich. Pierwsze zamysły dotyczące utworzenia misji pojawiły się już pod koniec 1918 r. W artykule przedstawione zostały działania podejmowane w tym względzie, zarówno na forum międzynarodowym, jak i na linii Paryż–Warszawa, m.in. rozmowy prowadzone przez Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego z gen. Niessellem oraz gen. Henrysem. Ostateczny efekt tych negocjacji stanowiło podpisanie 25 kwietnia 1919 r. umowy o utworzeniu Francuskiej Misji Wojskowej w Polsce oraz kontraktu misji.

W dokumentach tych określono: rolę i zadania misji, status personelu francuskiego oraz kwestie związane z pełnieniem służby w Polsce.

Słowa kluczowe: armia francuska, misje wojskowe, Francuska Misja Wojskowa w Polsce, Józef Piłsudski, Paul Henrys, Henri Niessel

SUMMARY**Mariusz Mróz, The establishment of French Military Mission to Poland**

In the spring of 1919 the French Military Mission, led by General Paul Henrys, arrived in the reborn Poland. However, the establishment of the mission was preceded by a series of projects, plans and talks (including a meeting of the Council of Ten) and bilateral Polish-French negotiations. The first ideas concerning the creation of the mission appeared already at the end of 1918. The article presents the activities undertaken in this field, both on the international forum and between Paris and Warsaw, including talks conducted by the Chief of State Józef Piłsudski

with General Niessel and General Henrys. The final result of these negotiations was the signing of an agreement on the establishment of the French Military Mission to Poland and a mission contract on 25 April 1919.

These documents defined: the role and objectives of the mission, the status of the French personnel and issues related to their service in Poland.

Keywords: French army, military missions, French Military Mission to Poland, Józef Piłsudski, Paul Henrys, Henri Niessel

РЕЗЮМЕ

Мариуш Мруз, Учреждение Французской военной миссии в Польше

Весной 1919 г. в возрожденную Польшу прибыла Французская военная миссия, во главе которой стоял генерал Поль Анри. Однако появлению миссии предшествовала серия проектов, планов и дискуссий (в том числе на заседании Совета Десяти) и двусторонних польско-французских переговоров. Первые идеи относительно создания миссии появились уже в конце 1918 г. В статье рассматриваются действия, предпринятые в этом отношении как на международном уровне, так и на линии Париж-Варшава, включая переговоры главы государства Юзефа Пилсудского с генералом Niesselem oraz gen. Полем Анри. Окончательным результатом этих переговоров стало подписание 25 апреля 1919 г. соглашения об учреждении французской военной миссии в Польше и контракта на эту миссию.

В этих документах изложены: роль и задачи миссии, статус французского персонала и вопросы, касаемые службы в Польше.

Ключевые слова: французская армия, военные миссии, Французская военная миссия в Польше, Юзеф Пилсудский, Поль Анри, Анри Ниссель